

SİCİLL-İ AHVÂL DEFTERLERİNE GÖRE RAHOVA DOĞUMLU DEVLET ADAMLARI*

STATESMEN BORN IN RAHOVA ACCORDING TO SİCİLL-İ AHVÂL REGISTERS

Selma TURHAN SARIKÖSE**

Öz

Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde bulunan Rahova, XIV. yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girmiş, buraya Anadolu'dan Türk aşiretleri getirilerek yerleştirilmiştir. XIX. yüzyıla kadar barış ve huzur içinde bulunan Rahova civarı da diğer Balkan şehirleri gibi milliyetçilik hareketlerinden etkilenmiştir. Yüzyılın sonunda bu bölgeler Osmanlı'dan ayrılmıştır.

XIX. yüzyılda diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi Rahova'da doğan kişiler de devlet hizmetlerinde görev almışlardır. Osmanlı Arşivi'nde Sicill-i Ahvâl defterlerinde birçok memurun memuriyet kayıtları bulunmaktadır. Rahova'da doğan kişiler Rumeli ve Anadolu'daki çeşitli vilayetlerde memurluk yapmışlardır. Dahiliye Nezareti tarafından memurların sicilleri tutulmuş, bu sicillerde memurlarla ilgili önemli bilgilere ulaşılabilmektedir.

Bu çalışmada Rahova doğumlu devlet memurlarının kısa hayat hikâyeleri, memurluk yaptıkları yerler ve aldıkları maaşlar, görev aldıkları devlet kurumları hakkında Osmanlı Arşivi'ndeki sicill-i ahvâl defterlerine göre bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Balkanlar, XIX. Yüzyıl, devlet memurluğu, Sicill-i Ahvâl Defterleri.

Abstract

Rahova, located within the borders of Bulgaria today, came under Ottoman rule in the 14th century, and Turkish tribes from Anatolia were brought and settled here. The area around Rahova, which was peaceful until the 19th century, was affected by nationalist movements like other Balkan cities. At the end of the century, these regions were separated from the Ottoman Empire.

As in other Ottoman cities in the 19th century, people born in Rahova also served in government services. There are civil service records of many civil servants in the Sicill-i Ahvâl registers in the Ottoman Archives. People born in Rahova served as civil servants in various provinces in Rumelia and Anatolia. The civil servants' registers was kept by the Ministry of Internal Affairs, and important information about the civil servants can be accessed in these registers.

Information will be given about the short life stories of civil servants born in Rahova, the places they worked, the salaries they received, and the state institutions they worked for according to sicill-i ahvâl registers in Ottoman Archive.

Keywords: Ottoman, Balkans, XIX'th Century, civil servant, Sicill-i Ahvâl register.

Giriş

Rahova, Bulgaristan'ın kuzeybatısında Tuna Nehri'nin sağ kıyısında Ortaçağ'da inşa edilen bir kale ve küçük bir yerleşim yeri idi. Bizans ve Bulgar hakimiyetinde kalan bölgeye XIII. yüzyılda Hristiyanlaştırılmış Kuman/Kıpçak Türkleri yerleştirilmiş, Osmanlı'nın Rumeli fetihlerinden sonra Niğbolu Sancağı'nın kazalarından biri haline gelmiştir¹.

Bulgaristan, Sultan I. Murad (1362-1389) döneminde fethedilmeye başlanmış, kısa sürede fethedilen yerlere Anadolu'dan Türk aşiretleri yerleştirilerek, Rumeli Eyaleti oluşturulmuştur².

* Bu makale 06.11.2024 tarihinde dergimize gönderilmiş; 16.11.2024 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 25.11.2024 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Selma Turhan Sarıköse, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Rahova Doğumlu Devlet Adamları", *Müellif Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, S. 2, (Aralık 2024), s. 67-73.

** Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, selmatsarikose@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3798-5478.

¹ Machiel Kiel, "Rahova", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2007, s. 424.

² Yusuf Halaçoğlu, "Bulgaristan- Osmanlı Dönemi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 396.

Kırcaali, Hasköy ve Filibe ile birlikte 1363'te Osmanlı sınırlarına katılmıştır³. 1395'te Rahova Niğbolu ile beraber Osmanlılar tarafından fethedilmiştir. XVI. yüzyılda Rahova'nın Tuna kenarında önemli bir ticari merkez olduğu bilinmektedir⁴. Kanuni döneminde Rahova kadıllıkla idare edilen bir kaza olup, voynuk teşkilatının kurulduğu yerlerdendi⁵. XVI. yüzyıl sonlarında Rahova Eflak voyvodası tarafından tahrip edilmiş burada yaşayan gayr-i Müslim nüfusun büyük bir kısmı Eflak'a götürülmüştür⁶. XVII. yüzyıl başlarına kadar Rumeli Eyaleti içinde Sofya, Vidin, Silistre, Niğbolu, Çirmen, Vize ve Köstendil sancakları yer almaktaydı. Bu bölgeye 1543-1609 yılları arasında Naldöken Yörük ve Vize Yörükleri gibi Türk aşiretleri iskân edilmiştir⁷. XVIII. yüzyılın sonundan itibaren buraya Bulgar nüfus da yerleşmeye başlamıştır⁸. Rahova Orta Tuna Vilayeti'nde XIX. yüzyıl ortalarında bile hayvancılığın önemli olduğu ve en çok koyun yetiştirilen bölgelerden biri konumundaydı⁹.

Rahova, Osmanlı döneminde Niğbolu sancağı sınırları içinde bir kaza merkezi idi. Ayrıca Rumeli'de sefer yolu üzerinde olup iskele özelliğinin yanında menzil ve ordu için kışlak merkezlerinden biriydi¹⁰.

Rahova civarında 1773-1774 yıllarında şiddetli harpler yaşanmış Rahova'da büyük bir savunma sergilenmek suretiyle düşman ağırlıklarını bırakarak çekilmek zorunda kalmıştır. 1795-1804 yılları arasında Rahova ve çevresi eşkiya saldırılarına maruz kalmıştır. Eşkiya Paspanoğlu ve adamları kayıklarla gelerek toprakları Rahova'ya hücum etmiş, muharebeden sonra şehre yaklaşamayarak çok sayıda ölü ve yaralı bırakarak kaçmışlardır¹¹. 1829'da Türk- Rus Savaşı esnasında Ruslar Rahova'yı ele geçirmiş, yüzyılın ortalarında Kırım'dan gelen Tatarlar, Kafkasya'dan gelen Çerkes muhacirler Rahova'ya iskân edilmiştir¹².

Tanzimat sonrasında Balkanların bayındırlık alanında gelişmesi için kurulan imar meclislerinin Rahova'nın gelişmesi için çalışmalar yaptığı anlaşılmaktadır¹³. Osmanlı'nın son döneminde 1864'te oluşturulan Tuna Vilayeti Vidin sancağı içinde Rahova Kazası sınırları içinde 60 köy bulunmaktaydı¹⁴. Bu köylerin çoğunda Müslüman Pomaklar yaşamaktaydı¹⁵.

Osmanlı döneminde medreseleri, cami, mescit ve vakıfları ile aynı zamanda önemli bir kültür merkezi haline gelen Rahova'da XIX. yüzyılda eğitim kurumlarının sayısı artmış ve modern anlamda bir rüştiye açılmıştır¹⁶. 1877-78 Osmanlı- Rus Savaşı'ndan sonra Berlin Antlaşması ile 1878'de Sofya, Niğbolu, Zıştovi, Rusçuk, Silistre, Varna, Şumnu, Lofça ve Tırnova'yı içine alan bir Bulgar Prensiği kurulurken; bu antlaşma ile Filibe, İslimye, Eski Zağra, Tatarpazarcığı, Burgaz ve Hasköy sancaklarından oluşan bir Şarkî Rumeli Vilayeti oluşturulmuştur¹⁷. 93 Harbi'nde Rus saldırılarından dolayı Tuna Vilayeti'nin batısında bulunan yerlerden biri olan Rahova'da yaşayan Türkler Rus işgali karşısında yurtlarını terk ederek Vidin'de toplanmışlardır¹⁸. 1877'de Rahova ve civarı Ruslar tarafından ele geçirilmiş, bu tarihten itibaren Osmanlı hakimiyeti son bulmuştur. Müslüman ahalinin büyük çoğunluğu Rahova'yı terk etmiştir¹⁹. 1878-1879'da Rahova'nın da içinde bulunduğu yerlerden gelen Nişli göçmenler Üsküp kazası köylerine yerleştirilmiştir. 1880 yılına kadar devam eden iskân sürecinde Rahovalı muhacirler, İştıp, Kumanova ve Radovişe'ye yerleştirilmişlerdir. Rahova bölgesine 1890'dan sonra Kafkaslardan gelen Çürüksu muhacirleri de iskân edilmiştir²⁰. Rahova, günümüzde Bulgaristan'ın kuzeybatısında Tuna Nehri'nin sağ kıyısında bir yerleşim yeridir²¹.

³ Emin Çarıkçı, "Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015), s. 1559.

⁴ Kiel, "a.g.md.", s. 424.

⁵ Yavuz Ercan, *Osmanlı İmparatorluğunda Bulgarlar ve Voynuklar*, TTK, Ankara, 1989, s. 18, 21.

⁶ Kiel, "a.g.md.", s. 424.

⁷ Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 397.

⁸ Kiel, "a.g.md.", s. 424.

⁹ Slavka Draganova, *Tuna Vilayeti'nin Köy Nüfusu*, TTK, Ankara, 2006, s. 66.

¹⁰ Aydın Ayhan, *Rumeli ve Akdeniz Adalarında Türk Varlığı*, UKID Yay., İstanbul, 2013, s. 356.

¹¹ Ayhan, *a.g.e.*, s. 356.

¹² Kiel, "a.g.md.", s. 425.

¹³ Tahir Bilirli, *Tanzimat Dönemi İmar Meclisleri (1845-1846)*, TTK, Ankara, 2019, s. 287-288.

¹⁴ Draganova, *a.g.e.*, s. 2, 113.

¹⁵ Kiel, "a.g.md.", s. 425.

¹⁶ Ayhan, *a.g.e.*, s. 356.

¹⁷ Halaçoğlu, "a.g.md.", s. 398.

¹⁸ Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara, 1994, s. 34.

¹⁹ Kiel, "a.g.md.", s. 425.

²⁰ Nedim İpek, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Serander Yay., Trabzon, 2006, s. 102, 104, 328.

²¹ Kiel, "a.g.md.", s. 424.

Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) zamanında ilk defa şer'iyeye, askeriye ve zaptiye dışında kalan dahiliye, mülkiye, adliye, maliye, evkaf ve benzerleri gibi dairelerde çalışan memurların biyografisinin kaydı tutulmuştur. Memurların seçimi, tayini, sorunların çözümü ve merkezden yönetilebilmesi adına kurulan bu komisyonun iş yoğunluğu sebebi ile yetersiz olması memur biyografilerini tutup inceleyecek geçici Sicill-i Ahvâl Komisyonu kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece 5 Şubat 1879 tarihinde ilk önce geçici olarak kurulan Sicill-i Ahvâl Komisyonu daha sonra Dahiliye Nezareti'ne bağlanarak daimileştirilmiştir. Bu komisyonun 1896 yılında lağvedilmesi ile yerine kurulan Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 yılları arasında devlet hizmetinde bulunmuş memurların sicil kayıtları tutulmuştur²². Aşağıda Dahiliye Nezareti'nde bulunan Sicill-i Ahvâl Defterleri çerçevesinde Rahova doğumlu devlet memurlarının eğitim aldıkları okullar, memuriyet yerleri, görev aldıkları devlet kurumları ve maaş durumları hakkında bilgi verilmiştir.

1. Ali Haydar Efendi

İskender Bey'in oğludur. 1862-1863'te Rahova'da doğmuştur. Sıbyan mektebinde dini ilimler tahsilinden sonra rüştiyede eğitim almıştır. Türkçe okur yazardı. Ekim 1876'da 14 yaşında mülazemetle Rahova Telgrafhanesi'ne girmiştir. Ağustos 1882'de 300 kuruş maaşla Kastamonu, Eylül 1884'te 400 kuruş maaşla Akçaşehir, Ağustos 1891'de 500 kuruş maaşla Kavak, Ekim 1891'de 400 kuruş maaşla Samsun Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğuna atanmıştır. Ocak 1895'te 500 kuruş maaşla Kastamonu Vilayeti Sinop Telgraf ve Posta Merkezi muhabere memurluğuna naklolmuştur. Ocak 1897'de aynı maaşla becayişle Akçaşehir Telgraf ve Posta Merkezi Müdürlüğü'ne tayin edilmiştir²³.

2. Hasan Hilmi Efendi

Şeyh Mehmed Efendi'nin oğludur. 1867-1868'de Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra Vidin Rüştiye Mektebi'nde Arapça, sarf, nahiv, Farsça, hesap ve coğrafya gibi dersler okumuştur. Türkçe okur yazardı. 1881-1882'de 15 yaşında Karadeniz Ereğli'de telgraf merkez muhabere memurluğu refikliğine mülazemetle memuriyet hayatına başlamıştır. Mayıs 1895'te 380 kuruş maaşla Trabzon Vilayeti telgraf ve posta merkez muhabere memurluğuna tayin olmuştur. Kasım 1895'te aynı maaşla becayişle Samsun telgraf ve posta merkezi muhabere memurluğuna atanmıştır. Mart 1903'te aynı maaşla Samsun merkez posta memurluğuna naklolmuştur²⁴.

3. İsmail Hakkı Efendi

Vidinli Halil Efendi'nin oğludur. 1857-1858'de Rahova Kazası'nda doğduğu Osmanlı nüfus tezkiresinden anlaşılmaktadır. Sıbyan mektebinde dini ilimler tahsil ettikten sonra Rahova Rüştiye Mektebi'nde okumuştur. Türkçe okur yazardı. 1880-1881'de 24 yaşında iken Boyabad Telgrafhanesi'ne mülazemetle başlamıştır. Aralık 1885'te 400 kuruş maaşla Trabzon Telgraf muhabere memuru olmuş, Aralık 1891'de 380 kuruş maaşla Giresun, Şubat 1893'te aynı maaşla Samsun telgraf merkezinin muhabere memurluğuna atanmıştır. Şubat 1895'te 500 kuruş maaşla Erzurum Vilayeti'nde Tercan telgraf ve posta merkezi müdürlüğüne naklolmuştur. Şubat 1898'de vefat ettiği vukuat pusulasında kayıtlıdır²⁵.

4. Mahmud Cemaleddin Efendi

Esnaftan Ali Efendi'nin oğludur. 1880-1881'de Rahova'da doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra rüştiyede sarf, nahiv, Arapça, Farsça hesap ve coğrafya dersleri almıştır. Türkçe ve Bulgarca okur yazar olup, Fransızca'ya aşina idi. 1901-1902'de Galata Postanesi'nde Mekâtib-i Mevrûde Dairesi'ne mülazemetle girmiştir. Nisan 1902'de 50 kuruş maaşla, Mart 1903'te 100 kuruş maaşla

²² Tahir Bilirli, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020, s. 20-21.

²³ BOA, DH.SAİD.d., 58/439.

²⁴ BOA, DH.SAİD.d., 68/163.

²⁵ BOA, DH.SAİD.d., 65/97.

mevrude memurluğuna naklolmuştur. Haziran 1905'te maaşı 130 kuruşa, Kasım 1905'te 150 kuruşa yükseltilmiştir²⁶.

5. Mehmed Ali Efendi

İslam Ağa'nın oğludur. 1868-1869'da Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Dersaadet Gülhane Askeri Rüştîye ve sonra mekteb-i idadi ve mülkiyede okumuştur. Türkçe yazardı. 24 yaşında Ekim 1891'de 800 kuruş maaşla Trabzon Mekteb-i İdadisi'ne atanmıştır. Ekim 1892'de 250 kuruş maaşla asaleten mektebin müdür muavin-i evveli olarak görevlendirilmiş, Mart 1894'ten itibaren mektepte hikmet, hendese, coğrafya gibi dersler vermiştir. Ağustos 1906'da Yozgat Mekteb-i İdadisi'nde 500 kuruş maaşla Fransızca, hendese, kitabet ve inşa muallimliklerinde bulunmuştur. Aralık 1908'den sonra Diyarbakır Mekteb-i İdadisinde Fransızca, kimya, hikmet gibi dersler vermiştir²⁷.

6. Mehmet Tevfik Efendi

Kırcaali tahrirat kâtibi Mustafa Efendi'nin oğludur. 1872-1873'te doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra rüştiyede eğitim almışsa da şahadetnamesi yoktur. Ağustos 1892'de 150 kuruş maaşla Kırcaali telgraf merkezine tayin edilmiştir. Kasım 1898'de 300 kuruş maaşla merkezin çavuşluğuna atanmış, Aralık 1899'da maaşı 250 kuruşa indirilmiştir. Mart 1902'de aynı maaşla çavuşluğa devam ederken, Mart 1906'da aynı maaşla Kilisekule çavuşluğuna, Ekim 1909'da 300 kuruş maaşla Eğridir merkezi muavene memurluğuna, Temmuz 1911'de 350 kuruş maaşla Ahi Çelebi merkezi muavene memurluğuna tayin edilmiştir²⁸.

7. Murad Emri Efendi

Osman Ağa'nın oğludur. 1869-1870'te Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Kasabanın ibtidai mektebinde okumuştur. Türkçe yazar, Bulgarca biraz okur yazar olup, Fransızca'ya aşina idi. Dersaadet Polis Mektebi'nden aliyüülâ derece ile mezun olmuştur. Haziran 1894'te 300 kuruş maaşla Hüdavendigâr Vilayeti polis neferliğine, Temmuz 1900'de açıktaki kalmış, Mart 1907'de asaleten üçüncü komiserliğe terfi etmiştir. Eylül 1909'da 600 kuruş maaşla vilayet tensik komisyonu kararıyla üçüncü sınıf komiserliğe, Ekim 1909'da 750 kuruş maaşla komisyon kararıyla ikinci sınıf komiserliğe terfi etmiştir²⁹.

8. Musa Kâzım Efendi

Çerkes Zavik Ağa'nın oğludur. 1871-1872'de Rahova Kazası'na bağlı Bergar diğer adı Aziziye olan köyde doğmuştur. Denizli Sancağı rüştiye mektebinde okurken babasının ölümünden sonra eğitimini bıraktığı için şahadetname alamamıştır. Türkçe okur yazar, Çerkesçe konuşabilirdi. Bir müddet Denizli Sancağı muhasebe kalemine mülazemetle girmiştir. Kasım 1885'te 40 kuruş maaşla aynı kalemde evrak mukayyidliğine atanmıştır. Mart 1894'te askere alınmış, Aralık 1899'da askerlikten geri dönmüş, 1900'de 100 kuruşla livanın merkez kazası ağnam icmal kitâbetinde, Mayıs 1900'de 150 kuruş maaşla liva muhasebe kalemi icmal kitâbetine tayin edilmiştir. Ekim 1904'te maaşı 190 kuruşa yükseltilmiş, Şubat 1905'te 540 kuruş maaşla Kuşadası Kazası Mal Müdürlüğü'ne naklolmuştur. Eylül 1907'de 720 kuruş maaşla Ödemiş Kazası Mal Müdürlüğü memurluğuna memuriyeti tahvil edilmiştir³⁰.

9. Mustafa Efendi

Rahovalı keresteci Hüseyin Ağa'nın oğludur. Eylül 1870'te Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Sıbyan ve askeri rüştiye mektebinde okumuş olsa da şahadetname alamamıştır. Türkçe okur

²⁶ BOA, DH.SAİD.d., 116/265.

²⁷ BOA, DH.SAİD.d., 52/419.

²⁸ BOA, DH.SAİD.d., 189/93.

²⁹ BOA, DH.SAİD.d., 175/353.

³⁰ BOA, DH.SAİD.d., 109/307.

yazardı. Mayıs 1888'de 18 yaşında Bursa Düyûn-ı Umumiye nezareti muhasebe kalemine mülazemetle girmiştir. Mayıs 1889'dan itibaren bir ay, Kasım 1889'dan sonra 15 gün aylık 190 kuruş maaşla Bursa Düyûn-ı Umumiye idaresi muvakkat kitâbetinde, Nisan 1890'dan itibaren 15 gün 350 kuruş maaşla Bursa nezareti birinci kol tezkire memurluğuna, Mayıs 1890'dan sonra 190 kuruş maaşla nezaretin muvakkat kitâbetinde, Eylül 1890'da 600 kuruş maaşla Mudanya Düyûn-ı Umumiye İdaresi merkez memurluğuna bağlı kitâbet memurluğuna, Mayıs 1891'de 350 kuruş maaşla Kite-Karesi tezkire tevzi memurluğuna, Haziran 1891'den itibaren üç ay 190 kuruş maaşla muvakkat kitâbete, Eylül 1891'de 250 kuruş maaşla Gölpazarı Düyûn-ı Umumiye idaresi kitâbet sandık eminliğine atanmıştır. Aralık 1893'te istifa etmiş, Haziran- Temmuz 1894'te 380 kuruş maaşla Demirtaş istim memurluğuna sonra 190 kuruş maaşla Bursa müdüriyeti muvakkat kitâbetine, Ağustos 1894'te Mihalgazi, Kasım 1896'da 300 kuruş maaşla Köylü kitâbet ve sandık eminliğine, Kasım 1897'de 500 kuruş maaşla becayiş yaparak Kandıra Düyûn-ı Umumiye müdürlüğü baş kitâbetine terfi etmiştir. Mayıs 1899'da 500 kuruş maaşla Düyûn-ı Umumiye İdare-i Merkeziyesi müskirat kalemi muhasebe refikliğine naklolmuştur³¹.

10. Mustafa Eşref Efendi

Esnaftan Molla Mutuş Ağa'nın oğludur. 1857-1858'de Rahova Kazası'nda doğmuştur. Sıbyan mektebinden sonra rüştiyede eğitim görmüş, Türkçe okur yazar, Bulgarca'ya aşinadır. Nisan 1875'te 250 kuruş maaşla Rahova telgraf ve posta merkezi muharrerat kalemine, Kasım 1876'da 400 kuruş maaşla Vidin telgraf merkez muhabere memurluğuna, Mart 1878'de açığa kalmıştır. Nisan 1880'de 380 kuruş maaşla Ereğli, Ocak 1881'de aynı maaşla Kastamonu telgraf ve posta merkez muhabere memurluğuna naklolmuştur. Temmuz 1881'de maaşı 400 kuruşa, Ocak 1883'te maaşı 500 kuruş olmuş, aynı maaşla tekrar Ereğli'ye, Şubat 1890'da Köprünöz merkez muhabere memurluğuna atanmış ancak Nisan 1890'da istifa etmiştir. Ekim 1890'da 400 kuruş maaşla Bayburd, Ekim 1892'de 400 kuruş maaşla Samsun telgraf ve posta merkezi muhabere memurluğuna, Mayıs 1899'da 500 kuruş maaşla Erzincan, Ekim 1899'da Samsun telgraf ve posta merkezi muhabere memurluğuna naklolmuştur. Ağustos 1894'te 300 kuruş maaş ve becayişle Sivas vilayetine tayin edilmiş ancak İstanbul'a dönerek bu memuriyete gitmeyeceğini beyan etmiştir. Nisan 1905'te bir süre açığa çıkarılmış, Mayıs 1905'te 800 kuruş maaşla Suriye Vilayeti telgraf ve posta merkez memurluğuna, Şubat 1907'de 500 kuruş maaşla Ankara Vilayeti Beyobası telgraf ve posta merkez müdürlüğüne atanmıştır³².

11. Mustafa Hilmi Efendi

Koza tüccarlarından Raşid Efendi'nin oğludur. 1885-1886'da Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Bursa Mekteb-i İdadisi'yle Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'de tahsil görmüştür. Türkçe ve Fransızca okur yazardı. Haziran 1909'da 600 kuruş maaşla Kastamonu Frengi Hastanesi tabipliğine atanmıştır. Ağustos 1909'da aynı maaşla Bolu merkez seyyar tabipliğine naklolmuştur. Tayini, göreve başlaması, maaşı, tabiplik belgesi, tıbbiye-i mülkiye sicil şubesindeki tecüme-i hâli, Osmanlı nüfus tezkiresi, icazetname suretleri tabiplik belgesi sicill-i ahvâl daire-i umumiyesinde korunmuştur³³.

12. Osman Nuri Efendi

Mustafa Ağa'nın oğludur. Şubat 1844'te Vidin Sancağı'na bağlı Rahova Kasabası'nda doğmuştur. Sıbyan mektebi ve medresede eğitim almıştır. Haziran 1859'da 15 yaşında mülazemetle devlet hizmetine girmiştir. Haziran 1864'te Rahova Kazası mahkeme kitâbetine, Ağustos 1865'te 150 kuruş maaşla kazanın mal sandığı kâtipliğine memuriyeti tahvil edilmiştir. Şubat 1869'da 490 kuruş maaşla Rusçuk rüsumat müdürlüğü tahrirat kitâbetine, Nisan 1870'te 680 kuruş maaşla Tuna Rüsumat Nezareti baş kitâbeti muavinliğine, Temmuz 1870'te 830 kuruş maaşla Rahova rüsumat müdürlüğüne, Eylül 1871'de 665 kuruş maaşla Vidin rüsumat müdürlüğü muhasebe baş kitâbetine, Ocak 1872'de 465 kuruş maaşla Silistre rüsumat idaresi muhasebe baş

³¹ BOA, DH.SAİD.d., 138/315.

³² BOA, DH.SAİD.d., 102/51.

³³ BOA, DH.SAİD.d., 169/315.

kitâbetine, Nisan 1873'te 800 kuruş maaşla Rusçuk rüsumat merkez müdürlüğü muhasebe baş kitâbetine, Haziran 1874'te 950 kuruş maaşla Silistre rüsumat memuriyetine, Mart 1877'de istila meydana geldiğinden açıkta kalmıştır. Mart 1879'da Tehka müdürlüğü tahrirat baş kitâbetine, Şubat 1880'de maaşı tenzil edilerek 833 kuruş olmuş sonra 850 kuruşa yükseltilmiştir. Haziran 1887'de maaşı 900 kuruş olmuş, Mart 1889'da aynı maaşla tahrirat idaresi baş kitâbetine atanmıştır. Mart 1892'de 1.200 kuruş maaşla vazifesi uhdesinde kalarak muhasebe baş kitâbetine tayin edilmiştir. Nisan 1895'te Galata'da memuriyet almış, Kasım 1896'da memurluğuna son verilerek 1.200 kuruş maaşının üçte birini alarak açığa alınmıştır. Temmuz 1897'de 1.200 kuruş maaşla İzmit Düyûn-ı Umumiye merkez müdürlüğü usul-ı cedide memuru olmuş, Mart 1898'de memurluğuna son verilmiştir. Bu dönemde maaşının üçte birini almıştır. Ekim 1899'da 1.200 kuruş maaşla Düyûn-ı Umumiye-i Osmaniye muhasebe, maaş ve masraf kısmı muhasebeciliğine atanmıştır. Şubat 1901'de aynı maaşla Ankara Düyûn-ı Umumiye nezareti baş kitâbetine naklolmuştur³⁴.

Sonuç

Osmanlı'nın son döneminde Balkanlarda Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerden biri de Rahova'dır. Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde olan bu yerleşim yerinde yetişen memurlar Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde farklı memuriyetlerde görev almışlardır. Doktor, Düyûn-ı Umumiye memurluğu, idadi öğretmeni, komiser, vergi ve tahrir memurlukları, posta ve telgraf memurluğu gibi farklı vazifelerde Osmanlı'nın Rumeli ve Anadolu vilayetlerinde görev almışlardır.

Rahova'da yetişen memurlar sıbyan mektebi, rüştiye, ibtidai mektep, idadi ve tıbbiye gibi Osmanlı'nın son dönemlerinde açılan modern okullarda tahsil görmüşlerdir. Rumeli'de doğmalarından dolayı Bulgarca bilen memurlar olduğu gibi modern okullarda okuyan memurların Fransızca bildikleri görülmektedir. Genelde görev aldıkları memuriyetlere göre maaşları değişen memurlar 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı esnasında zaman zaman açıkta kalmış, bazen görevlendirildikleri yerlere gitmeyerek istifa etmiş, becayiş suretiyle yer değiştirmeye çalışmışlardır.

Osmanlı Arşivi'nde bulunan devlet memurlarının sicill-i ahvâl kayıtlardan Osmanlı'nın son döneminde taşrada doğan babası farklı meslekler icra eden kişilere devlet hizmetinde fırsat ve imkân verildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu memurlar Osmanlı taşra bürokrasisinde önemli roller üstlenmiş, görev aldıkları yerlerin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatının gelişmesine olumlu yönde katkı sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

DH.SAİD.d., 52/419, 58/439, 61/267, 65/97, 68/163, 102/51, 109/307, 116/265, 138/315, 169/315, 175/353, 189/93.

Diğer Eserler

Ayhan, Aydın, *Rumeli ve Akdeniz Adalarında Türk Varlığı*, UKID Yay., İstanbul, 2013.

Bilirli, Tahir, *Tanzimat Dönemi İmar Meclisleri (1845-1846)*, TTK, Ankara, 2019.

Bilirli, Tahir, *Bolulu Devlet Adamları Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre*, Ark Yay., İstanbul, 2020.

Draganova, Slavka, *Tuna Vilayeti'nin Köy Nüfusu*, TTK, Ankara, 2006.

Ercan, Yavuz, *Osmanlı İmparatorluğunda Bulgarlar ve Voynuklar*, TTK, Ankara, 1989.

Çarıkçı, Emin, "Kırcaali", *Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi Dergisi*, S.67, (2015, s. 1559-1568).

³⁴ BOA, DH.SAİD.d., 61/267.

Halaçoğlu, Yusuf, “Bulgaristan- Osmanlı Dönemi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992, s. 396-399.

İpek, Nedim, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, TTK, Ankara, 1994.

İpek, Nedim, *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Serander Yay., Trabzon, 2006.

Kiel, Machiel, “Rahova”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 2007, s. 424-425.